

XIII. 7478 - 1944. v. 23. - vegyes - nfts.;
XV. 8354 - 1947. v. 28. - történelmi - nfts.
-- 8499 - -- 12. 23. - képek - egyhangú.

Egyetemen! Előjegyzés.

Budapest, 1944. júl. 14.

Kosztó

Hozzájárulok

F. 947 VIII/15-
gpa

Hajdunánás, Hajdu u., 1921. május 1.

Avatási okirat: 75. / 1947-48. i. i. g.

Kép: 1947. 12. 25.

1352

46

47.

Dátum: 1947. évi július 11.

A z e l é v ü l é s r ől .

/Magyar magánjogi doktori értekezés./

Írta:

Lente Márton.

Bírálatra kiadom:

Dr. Dező Gyula

... Heltai István

professzor úrnak,

Debrecen, 1947. július 11-én.

Debrecen, 1947.

Lente Márton
c. i. d. é. n.

Első fejezet.

A jogok fogalmából, lényegéből nem folyik azok folytonos gyakorlásának szükségessége, ezért mondhatjuk helyesnek azt a nézetet, amely szerint az elévülés létrejöttének oka a méltányosság. Az elévülés kialakulását abból is magyarázhatjuk, hogy a jogok, jogositványok gyakorlatilag mindig valamely jogalany létezését tételezik fel; a jogrend helyesnek tartja a magánjogi jogalanyiség megmaradását külső feltételhez kötni és a jog természetétől függőleg kötelességévé tenni a jogositottnak, hogy őrizze meg jogainak fennmaradását. Nem minden jogositvány fennmaradását teszi függővé a jogrend a jogositottnak ezen figyelmétől, mert egyes jogok fennmaradása jogrendi kívánalom.

A jogrendnek tekintélyes részét ké-

pezik az olyan társadalmi állapotok, amelyeket konkrét szabályok tesznek jogi állapottá és amelyeknek ilyen módon nem a jogeszmé képezi az alapját, - ezek elévülnek, mert a jogositottban nem észlelhető az a szándék, azon akarat, hogy jogával élni kíván. A jogrend az ilyen jogot időmulás hatásával fogva elévültnek nyilatkoztatja azon értelemben, hogy már elenyészett, illetőleg nem érvényesíthető többé. / l. Wenzel id. m. /

Wenzelnek ezen fogalmazása azonban nem egészen szerencsés, mert tudjuk, hogy az elévülés által a jog nem enyészik el. Kifogásolható mondatrűzése abból a szempontból is, hogy az elévülést az időmulásnak azon hatásából magyarázza, melynél fogva bizonyos feltételekkel az abban érdekelt személyek jogaira nézve a tényállapot változásának van alárendelve, s az elévülésnek két nemét különbözteti meg: az egyszerű elévülést, amidőn valamely jogot azért veszítünk el, mert azzal hosszú ideig nem éltünk, - és az elbirtoklást, midőn hosszas birtoklás alapján az általunk

birt dolgot jogilag is magunkévá tesszük. Az elévülést longi temporis praescriptionak nevezi, az elbirtoklást pedig usucapionak, vagy longae possessionis praescriptionak. Ezenkívül beszél még a régi iskola szóhasználatára való hivatkozással jogfosztó és jogszerző elévülésről.

A jogszerző és jogvesztő elévülés kifejezéseket a régebbi magyar jogtudomány gyakran alkalmazta akkor is, midőn az elévülés és elbirtoklás problémáját külön vette a tárgyalás alá.

Fontosnak tartotta a magyar jogtudomány az elévülés és záros határidő közötti különbségtételt főképen azért, mert az utóbbinál az elévülésre felállított kellékek nem szükségesek. Elsősorban ebből a kiindulási pontból igyekeztek a fontosabb határvonalakat kijelölni a két fogalom között és azt a gondolatot követték, hogy az elévülés létezését az indokolja, hogy a nemgyakorlásból a jog nemlétezésére lehet következtetni.

Valóban indokolatlannak látszik az,

hogy ha valakinek megvan a joga, akkor miért nem él azon jogával?

Az elévülés és jogvesztő határidő között különbséget tettek úgy is, hogy ahol a jog megszűnését tisztán a keresetindításnak ténye által meg lehet akadályozni, ott elévülésről van szó, ahol más mód is rendelkezésre áll, ott pedig záros határidő áll fenn.

Az ilyen kísérletezések hibáit és hiányait nem nehéz felismerni, mert ezek nem világítják meg a két fogalom közti elméleti és gyakorlati különbséget, hiszen általában nem vonatkoznak az elévülési szabályok a záros határidőre.

Az elévülésre megállapított azon tulajdonság, hogy a nemgyakorlás által jogszűnés áll elő, - ez a záros határidőre nézve is mondható, tehát nem képezi egyiknek sem differencia specifikáját.

Van olyan nézet is, mely a két fogalom között úgy szeretne különbséget tenni, hogy azt mondja, miszerint a törvényi szabály megmondja, hogy jogvesztő határidőről

van-e szó, vagy pedig elévülésről.

Szerény nézetünk szerint figyelembe kell venni azt, hogy nem a törvény szavai a fontosak és döntők, hanem értelme. A régebbi időben a jogtudomány és a törvények sem tettek pontos különbséget a két fogalom között, nem tisztázódott a különbség és így a régebbi szabályok szanaszálata alapján elindulni helyesen nem lehet és nem szabad.

Sokat foglalkozott Grosschmied az elévülés kérdésével és éles szemmel, s nagy jogászai készséggel fejtette ki, hogy a lejárt-ság és követelhetőség szinonim kifejezések, a lejárat és esedékességi időpont összeesnek egymással. Szerinte az idő az, ami a szó igazi értelmében lejár és ezáltal eljön az elérkezetttség, mely összeesik az érvényesíthetőséggel, a követelhetőséggel. Érdekes fejtegetéseiben az, hogy az elévülés és jogvesztő határidő között nem vonja meg az általában elfogadott különbséget, hanem azt állítja, hogy csak jogvesztő határidő van, illetve jogvesztő határidők vannak különféle sa-

játsággal, vagyis az elévülés egyik fajta jogvesztő határidő csupán. Így tehát fogalmi érdemi különbséget nem tesz az elévülési és jogvesztő határidő között, hanem azt tanítja, hogy az elévülés olyan sajátos praeclusiv határidő, melynél visszamarad a naturalis obligatio, melynél van szünetelés és félbeszakadás, stb. Viszont a jogvesztő határidő olyan elévülés, amelynél ilyen tulajdonságok nincsenek. Eleselméjűséggel fejti ki, hogy milyen természetű, miben áll az érvénytelen ingatlanátírás törlése iránt harmadik stb. jogszerzők ellen irányuló tulajdoni igény három évi, illetőleg hat hónapi megszűnésének fogalma és erről megállapítja azt, hogy ez nem elbirtoklás és nem elévülés, azonban a kettő közül mégis közelebb áll az elbirtokláshoz, mert a jogrend akarata az, hogy a dologi jog megszerzése bizonyos körülmények között bekövetkezzék olyan személynek ténykedése következtében, aki nem bír az átruházott joggal.

A jogszabályok hatályosságának kezdődése tekintetében az elévülésnél az a helyzet, hogy amennyiben az eddigi jogszabály szerint az elévülés hosszabb idő alatt álla-

na be, akkor az új szabály hatálybalépésétől kezdve a rövidebb időt kell számítani, vagyis az új jogszabály hatályától kell számítani, illetve alkalmazni a rövidebb elévülési időt, - ha az új jogszabály az addiginél hosszabb elévülési időt ~~szabhat~~ állapít meg, akkor a régi elévülési időből letelt időt arányosan kell beszámítani, - ha az új jogszabály a ré-
givel szemben nem ismer valamely jogviszony-
ra nézve elévülést, akkor az előbbi jogsza-
bály értelmében folyó elévülés megszakad és
sohasem folytatódik tovább, - végül, ha a ré-
gi jog nem ismert elévülést és az új ismer,
akkor ez az előírt idő a jogszabály hatályba-
lépésétől számít. Mindezek az elvek akkor ér-
vényesülnek, ha maga az új jogszabály elté-
rően nem rendelkezik.

A jogok védelmének természetes módja a hatósági jogsegély, - ennek közege magán-
jogi ügyekben a bíróság és eszköze a per,
mely keresettel indul meg.

A perindításnak egyik anyagi jogi kö-
vetkezménye az, hogy a keresetlevél benyuj-

tásával félbeszakad az elévülési idő, illetve maga az elévülés. Ez a szabály általában fennáll, de csak azzal a feltétellel, hogy a per sikerrel jár. Mindaddig amíg a per el nem dől, addig bizonytalansági állapot keletkezik, mert hiszen ha a perlés sikertelen maradt, akkor az elévülés tovább folytatódik, ha pedig helyt ad a bíróság a keresetnek, akkor az elévülés nem folyik ugyan tovább, azonban újból kezdődhet.

Az elévülés rendszeren az összes követelési jogokra kiterjed, azonban vannak ezek között mégis olyanok, melyekre az elévülés következménye nem áll be, ilyenek egyes családjogon nyugvó igények, tulajdonközösség megszüntetése, határigazítási keresetek, kézi zálogból való kielégítési igény stb.

Az elévülés általános ideje 32 év, jogi személyekkel szemben 40 év, az állammal szemben 100 év, de vannak olyan követelések, amelyek törvényi szabályozás következtében rövidebb idő alatt évülnek el. Így a hitelezésből származó kamatkövetelés elévülési ide-

je 3 év, a vétlen jegyes kártérítési igénye 1 év, ugyanis házasság felbontása után a vétlen házastárs visszakövetelési joga, a vaspályák által okozott halál, vagy testi sérítés által okozott kártérítési igény 3 év, szelvénykövetelések 6 év, értékpapírkövetelések 20 év, házasság felbontására 10 év, illetőleg 6 hónap stb.

Abban az esetben, ha valamely követelést kétféle alapon lehet követelni és a jogrend egyikre rövidebb elévülési igényt állapít meg, akkor ezen rövidebb idő lesz irányadó.

Naptól-napig naptár szerint kell az elévülési időt számítani. Kezdeti pontja az actio nata, tehát a keresetőség megszületése, ami kötelmi jogoknál összeesik a lejáráttal, dologi jogoknál pedig akkor kezdődik, mikor valaki megsérti jogunkat. A kötelmi jogoknál a lejárat sokféle lehet, ezek részletezése helyett megjegyezzük, hogy abban az esetben, ha a lejárat a hitelező tetszésétől függ, akkor az elévülés nem tehető szintén az ő

tetszésétől függővé, s így ilyenkor a követelés kezdődésétől kell az elévülést számítani.

A jogrend által meghatározott elévülési időket a felek jórészt megrövidíthetik szerződésileg, azonban meghosszabítani nem áll hatalmukban. Az a körülmény, hogy valaki az őt megillető jogról tudomással nem bír, e jogból származó követelésnek az általános szabályok szerinti elévülésre befolyást nem gyakorol.

Az elévüléshez azon jogi hatás fűződik, hogy per és végrehajtás által csak egy bizonyos időn belül érvényesíthetők a követelések. Ennek oka az, hogy az időmulás a jogügylet célját koptatja, halványítja és az ellenszolgáltatás iránti érdek csökken, - hozzátehetjük ehhez azt is, hogy az elévülést a forgalom biztonsága is megköveteli.

A forgalom biztonsága azért kívánja meg az elévülés létezését, mivel ha régi igényekkel bármikor fel lehetne lépni, ezáltal a jogrend szenvedne, mert bizonyára gyak-

ran előfordulna, hogy ugyanazt a követelést kétszer kellene megfizetni, az adást újabb teljesítésre lehetne szorítani, hiszen a bizonyítékok az ügylet kötése óta elenyészhettek, vagy el is enyésztek és a rosszhi szemű hitelező is célt érhetne az adóssal szemben.

Az anyagi igazság szempontjából kétségtelenül nehéz lenne igazolni az elévülés jogosságát, mert az elévülés következtében előállhat az, hogy egyesek valóban kárt szenvedhetnek. Ezzel szemben a hitelező az oka annak, ha nem érvényesíti jogát huzamos időn át és az is felhozható az elévülés igazolására, hogy hosszú idő után az igényeknek bírái megállapítása nagy feladat, vagy megvalósíthatatlan, az is lehetséges, hogy hosszú idő után a fennálló viszonyok megváltoztatása nagyobb megrázkódtatást jelenthet és hihetőleg károsabb, mint a tulságosan régi igényeknek honorálása. Ezek alapján megállapítható, hogy az anyagi igazságnak ezen valóságos, de inkább vélt sérelme, melyet az elévü-

lés intézménye okoz, kisebb baj, mint a jogrend biztonságának hiánya, melyet főleg az újabb szolgáltatásra való szoríthatás veszélye idéz elő. Az elévülésre vonatkozó fontosabb magánjogi szabályainkból azt a fontos következményt kell levonnunk, hogy az elévülés célja az, hogy az alanyi jog érvényesítése bizonyos idő elteltével bírói úton ne legyen lehetséges. A jogrendnek fontosabb a közérdek a magánérdeknél és így indokoltnak látszik az elévülés intézménye. A magánszemély autonómiája valamely magánjogi igény érvényesítésére nem állhat fenn az idők végtelenségéig, mert az a jogbiztonságot veszélyeztetné. Nem szabad a hanyag hitelezővel szembeni büntetést látni benne, ámbar ez sem lenne tulzottan indokolatlan.

Nem lenne teljesen helyes az idő romboló szerepére sem hivatkozni, jóllehet kétségtelenül enyhíti az is az igényt és felkelte azt a vélelmet, hogy a hitelező nem késlekedik igényének érvényesítésével, ha az valóban fennáll. Az ilyen nézetektől való tar-

tőzkodást arra az okra lehet alapítani, hogy ezen indokolással szembe kerülhetnénk az anyagi igazság követelményeivel.

Az kétségtelen, hogy az adós nagyon nehéz helyzetbe kerül az igények hosszú időn át való nem-érvényesítésével és az ilyen jogi berendezkedés kevéssé számolna a haladó ~~é~~ élet követelményeivel. Adós valaha nem teljesített, a hitelező a megtagadott teljesítésre nem reagált, s így nem is készítette elő az adóst a védekezésre. Bizonyítékainak megtartására sem serkentette, hanem ellenkezőleg és amennyiben előzőleg már tényleg teljesített, akkor is előállhat az a helyzet, hogy ismételt teljesítésre lenne kötelezhető, tehát a méltányosság is azt kívánja, hogy az ilyen adóst a jogrend védelembe részesítse.

A jogi berendezkedés célja az igazságnak minél inkább való megközelítésére irányul, s valóban sokkal több adóst lehetne elévülés hiányában kétszeri fizetésre kötelezni, mint ahány hitelező esik el elévülés következtében követelésétől. A fejlődés az elévülést igazolta, sőt azt bizonyítja, hogy a

jogrend az elévülési időt folyton rövidíti, mert az emberi élet gyorsulása ezt kívánja meg.

Magában véve az idő múlása nem idéz elő jogi hatásokat, de a jogrend előírása szerint előfordulhat, hogy jogszabály értelmében, vagy a felek akarata folytán egyes jogi tények az időmúlással kapcsolatba kerülnek. Az elévülésnél az időmúlás és a jogviszony kerülnek egymással kapcsolatba.

A kapcsolat keletkezéséhez szükséges, hogy kereseti jog jöjjön létre, hogy ezt a kereseti jogot ne vegyék igénybe, vagyis a jogosított ilyen irányu magatartást ne tanúsítson, hogy ez az állapot bizonyos időn át tartson és hogy ezen idő alatt ne forduljon elő olyan körülmény, amely a folyamat félbeszakadását vagy szünetelését idézi elő. Kolosváry meghatározása szerint az elévülés fogalmilag az időtelésnek azt a hatályát jelenti, melynél fogva bizonyos idő leteltével valamely jog keresetileg nem érvényesíthető, illetőleg érvényesítését a letelt időre alapított kifogás megakadályozza.

Második fejezet.

A mai magyar magánjogi rend szerint kétségtelen, hogy az elévülés és az elbirtoklás eltérnek egymástól fogalmilag, noha mindkettőnek az a fő jellegzetessége, hogy az időmulást a jogviszonyokkal hozzák összefüggésbe, tehát úgy az elévülésnél, mint az elbirtoklásnál döntő szerepe van az időmulásnak.

A legfontosabb különbség a két fogalom között abban a körülményben állapítható meg, hogy az elbirtoklás tulajdonszerzéshez vezet, tehát pozitív jellegű, - ezzel szemben az elévülés negatív jellegű: a kereseti jog megszűnését idézi elő. Különbség ezen kívül az is, hogy az elbirtoklás ipso iure vonja maga után következményét, - viszont az elévülés csak kifogás útján képes érvényesülni. Az elbirtoklás a tulajdonjogot telje-

sen és végérvényesen elveszi a tulajdonostól, akinek ezáltal uralmi köréből teljesen kikerül a tulajdonjog, míg az elévülés által jogát a jogosult nem veszti el, hanem csak az érvényesítés lehetősége szűnik meg ránézve.

A két, lényegileg eltérő fogalmat a római jog is elválasztotta egymástól, azonban az idők során létrejött a praescriptio fogalma, amely alkalmas volt arra, hogy az elévülés és az elbirtoklás egységes fogalom-má váljék azok szemében, akik kissé elnagyoltan vizsgálták a kétféle jogi intézményt; ezáltal a praescriptio nem lett egyéb, mint a jogok megszerzésének és elvesztésének olyan módja, melyet az időmulás okoz, s a két - alapjában eltérő - heterogén fogalom összekeveredett. A praescriptio kevert és ellentétes elemekből álló fogalma a 19. századig kísértett és még a fogalmakat pontosan elhatároló kánonjogba is belekerült, mégpedig úgy az egyházjogi törvényhozásba, mint az irodalomba is.

Vizsgáljuk ezek után, hogy ennek a félreértésnek mi képezte az alapját. A római jog eleinte nem adott okot és alkalmat a félreértésre, mert a praescriptio csak mint praescriptio temporis jelentette az elévülés kifogását és rendszeresen csak a formula előtt előforduló-kifogás jelzésére használták. Utóbbi alkalmazás a félreértésnek okát nem képezhetette, csakis az elsőnek említett körülmény, mely a praescriptio temporisba belemagyarázta az elbirtoklást is. A tévedés csak így kerülhetett a jogéletbe, s miután létrejött, további tévedéseknek képezte az alapját.

Az Optk. IV. fejezete megkülönbözteti az elévülést és az elbirtoklást, mert az 1451. és 1452. szakaszokban kimondja, hogy az elévülés valamely jognak, mely a törvény által megállapított idő alatt nem gyakoroltatik, elvesztése, - ha pedig az elévült jog a törvényes elbirtoklásnál fogva egyszersmind másvalakire átruháztatik, akkor elbirtokolt jognak neveztetik és a szerzés e mód-

ja elbirtoklásnak.

Az osztrák jognak ez az álláspontja nem csak azt mutatja, hogy megkülönböztette és gondosan szétválasztotta a két fogalmat, hanem azt is, hogy a kettőt nagyon közelállónak vélte egymáshoz és a másodikul említett szakasz szerint mintegy úgy tünteti fel, hogy minden elbirtoklásban egyszersmind elévülés is foglaltatik és a kétfajta intézmény így mégis összefolyik az 1452. §-ban, holott az 1451. §. után mást várhatnánk.

Megerősíti ezt a hibát az 1478. §. azon fogalmazása is, mely szerint: "Amennyiben minden elbirtoklás elévülést foglal magában, a kiszabott feltételek mellett mind a kettő egy időben telik le. De a tulajdonképeni elévülésre az oly jognak, mely már magában is gyakoroltatott volna, harminc éven átali nemhasználása is elegendő." A szakasz második mondata valamelyesen enyhíti az első kategórikus hangját, de azért a két eltérő fogalomnak ily szoros kapcsolatba hozása kétségtelenül aggályosnak minősíthető.

Az elévülést és elbirtoklást a mai magyar anyagi magánjog fogalmilag már teljesen különválasztja és megállapítja, hogy rokonok egymással, s a rokonságot közöttük az a körülmény alapítja meg, hogy az időmulás mindkettőnél döntő jelentőségű jogmotívum.

Az elévülést kifogásként lehet érvényesíteni, - ez a megállapítás azt jelenti, hogy a kereseti illetőleg a végrehajtási jogától csak abban az esetben esik el a fél, ha a másik fél azt a kifogást valóban érvényesíti is. Ebből azután folytatólag az következik, hogyha valaki keresetet indít az elévülési időn túl és a másik fél az elévülés kifogását nem hozza fel, akkor az igény bírói úton mégis érvényesíthető lesz.

Ezek alapján mondható helyesnek az a megállapítás, hogy az elévülés által nem szűnik meg a jog, kivéve a szolgalmi és telki jogot, mert ezeknél az a helyzet, hogy a jog is elévül, azaz a jogot is megszünteti az elévülés.

Nem szűnik meg a kötelemi igény elé-

vülése miatt a követelés, hanem, ha a naturális obligatiót az adós teljesíti, akkor nem teljesített tartozatlanul. Visszatartásra és beszámításra is alkalmas az elévült követelés; az ilyen követelés miatt megállapítási pert is lehet indítani, bírói letétbe lehet helyezni és abban az esetben, ha az adós elismerné, ez esetben perrel lehet érvényesíteni akkor is, ha az elismerés nem kifejezett, hanem hallgatólagos, természetesen annál inkább, ha az elismerés történetesen kifejezett. A dologi és örök jogot nem szünteti meg az ilyen igények elévülése, hanem az elévülés csak azzal a következménnyel jár, hogy nem lehet perrel fellépni a birtokos és jogutódok ellen, - viszont, ha ezek kikerülnének, kiesnének a birtokból, akkor bírói úton fel lehet lépni az új birtokos ellen.

Elévülési szabály alá tartozó házassági kereseteknél előfordulnak olyan esetek, melyekben az elévülést hivatalból kell figyelembe venni, mert az ilyen viszonyoknak a megszűnését a jogrend közérdekűnek tekinti és

nem akarja a felek akaratára bízni a házassági intézmény különös jellege miatt, de ez még nem jelenti az említett álláspont kifogásolhatóságát.

Werbóczy Hk. I. 78. a 2. §-ban azt mondja ki: "quese super bonis seu iuribus possessionariis venditis, accupatis, et quomodolibet alienatis, regalibus centum; ecclesiarum quadraginta; nobilium triginta duorum; - civium vero duodecim - annorum completur." Ugyanezt mondja Suhajda is, de hozzát teszi, hogy "a falusiak elévülési ideje egy év és egy napra terjed" és az elidegenített javakat a városiak is egy év és egy nap elteltével tekintik elévültnek, illetőleg a rájuk vonatkozó jogokat, erre pedig Werbóczy úgy hivatkozik, mint visszaélésre, /: III;15.:/ mivel ezt "modo tamen quodam abusivo"-nak nevezi.

A mai jog szerint a 32, 40 és 100 éves elévülési idők maradtak meg, noha eredetileg a 30 éves volt meg és csak a vegyesházbeli királyok alatt jött alkalmazásba a 32 éves

elévülési idő, melyet azután az osztrák jog sem tudott az ő 30 évével elhomályosítani, s ezt - ~~abirói~~ gyakorlaton kívül - jogtudósainknak is köszönhetjük. Ma már az elévülési idő egyes esetekben rövidebb is lehet újabb szabályozás szerint.

A tulajdonjognak 32 éven át való nem-érvényesítése elévültté teszi a jogutódaival szemben a tulajdonos tulajdoni igényét, mert a nemgyakorlás által nem szűnt meg a tulajdonos lenni és nem száll át a tulajdonjog a birtokosra, ~~hacsak~~ ha csak az elbirtoklásnak a feltételei egyuttal nem állnak fenn, mert lehetséges az, hogy 32 év alatt sem birtokolja el a birtokos a dolgot, tekintettel arra, hogy rosszhiszemű és szerzése jogellenes.

Ilyen esetben különös helyzet áll elő, mert a tulajdonjog a tulajdonosé, de ezt nem képes érvényesíteni és az a személy, aki birtokban van, az nem tulajdonos. Olyan ritka jelenséget láthatunk a felhozott esetben, melyben a dolog sorsa meghatározhatatlan, bizonytalan.

A követelés elévülése nem jár feltétlenül az-
zal a következménnyel, hogy a kielégítés le-
hetősége megszűnik.

Ennek egyik esete akkor áll elő, ha a
kézizálogjog a követeléssel együtt - járulé-
kos természete következtében - megszűnik, a
követelés elévül és így a hitelező nem lép-
het fel bírói úton személyes adósa ellen.
Ilyenkor azonban a birtokában lévő zálogtárgy-
ból az elévülés ellenére is kielégítést sze-
rezhet." /: Szladits id. m. :/

Ezek alapján nyilvánvaló, hogy a kö-
vetelés elévülése nem jelenti egyben annak
megszűnését is, de tekintettel arra, hogy az
elévült követelést nem lehet bíróilag érvé-
nyesíteni, ezért a követelés csak mint üres
forma marad meg. Így van ez a jelzálognál,
mert itt nem az a helyzet, mint a zálogjog-
nál, ahol a hitelező a kezében maradt kézi
zálogból kielégítheti követelését, hiszen
a jelzálogjognál ezt nem teheti meg, hanem az
ingatlan tulajdonosa a hitelezőtől követelhe-
ti, hogy a jelzálogról mondjon le és a telek-

könyvi bejegyzés törlésébe egyezték bele, tehát adja ki az ehhez szükséges okiratot. Ha pedig ezt peren kívül megtenni nem akarná, akkor törlési perrel szoríthatja a törlés tü-
résére. /: Tkvi rt. 155. §. :/

A Hármaskönyv I. 78.-ban foglalt ren-
des elévülési idő azon háromévi elévülési idő,
mely a vasut elleni objektív felelősség alap-
ján indított kártérítési követelésnél áll fenn.
Ezt az elévülési időt állapította meg a bíró-
ság /: E.H. :/ a 4545/1915. sz. ügyben, me-
lyet a P.H.T. 558. tartalmaz, s mely szerint
az 1874:XVIII. t.-c.-nek rendelkezését ki kell
terjeszteni a villamos vasutak ellen indított
kártérítési perekre is. P. VI. 1321/1926. sz.
határozatból /: P.H.T. 804. :/ kitűnik, hogy
ezt az elévülési időt kell alkalmazni mind-
azokra a veszélyes üzemekre, melyeknek a mű-
ködése másokra különös veszéllyel jár.

Teljesség kedvéért fel kell említeni
a P.H.T. 849.sz. határozatot is, mert ez ki-
mondja, hogy olyankor, amikor a vevő a vétel
tárgyának szerződés szerű minőségéről csak

hosszab kísérletezés útján képes meggyőződni: az elévülési idő annak az időnek a leteltétől számitható, amelyre a vevőnek a kísérlet lefolytatására szüskége volt. Ez a megállapítás a Kt. 349. §-ában foglalt átvételre és hiányokra vonatkozik és az említett idő leteltétől számít az ott megjelölt elévülési idő kezdete.

Kamatok 3 év alatt az 1884: XXV. t-c. 19.§-a alapján azon év végétől évülnek el, melytől a kamatok követelhetők lettek volna, de ezt a szabályt nem lehet alkalmazni a bíróilag megítélt kamatokra. /: P.H.T. 95.:/ A T.H. 65., mely a 96. sz. P.H.T.-ben található meg, kimondja, hogy a kamatra felállított 3 éves elévülés csak a kölcsön és más hitelezési ügyletekből felmerülő bíróilag meg nem ítélt szerződési kamat tekintetében áll fenn és más címen követelt kamatra nem alkalmazható.

Ezzel kapcsolatosan a P.H.T. 97.sz. is azt állapítja meg, hogy a hitelezési ügylet fogalma alá nemcsak a kölcsön, hanem

- tekintet nélkül a jogcímre - minden adott halasztás is tartozik, tehát ezek is 3 év alatt évülnek el. Ilyen a vételár hitelezése és minden pénzürtékü szolgáltatás iránt létrejött szerződés, melynél a felek akaratmeg-egyezése folytán az ellenszolgáltatás későbbi időre marad.

Ügyvédnek olyan kártérítési felelőssége, mely az ügyvédi rendtartáson alapul, 2 év alatt évül el és ezt az időt azon időponttól kell számítani, amidőn az ügyfélnek a kár a tudomására jutott. Birák és bírósági hivatalnokok vagyoni felelőssége egy év alatt évül el a cselekmény, vagy mulasztástól számítva, de ilyen esetben a kereshetőséget a fegyelmi bíróságnak kell megállapítania és a kártérítési keresetet be kell adni 30 nap alatt a kereshetőséget megállapító határozat kézbesítésétől számítva.

A P.H.T. 472. értelmében a ki nem rétt betegsegélyezési járulék 5 év alatt évül el.

A vasuti Ü.Sz. csak olyan utánfizetés iránti követelésekre állapítja meg az egy é-

vi elévülési időt, illetve elévülést, amelyek a díjszabás helytelen alkalmazásán vagy az illeték kiszámításánál előfordult hibán alapulnak. Az 1 éves elévülés a fuvardíjszámítás tévességén alapszik, azonban ha a feladó részéről megtévesztés történt / így pl. helytelen sulybevallás esetén:/, akkor erre az esetre a rövid elévülési időt alkalmazni nem lehet. /: P.H.T. 565. :/

A vasutról fentebb mondottakat a 3 éves elévülési időre nézve ki kell egészíteni birói gyakorlatunk azon megállapításának felemlítésével, melynek értelmében a vaspálya üzemében szenvedett kár megtérítési kötelezettségének elismerése után is a balesetből származtatott igényre nézve az 1871: XVIII.t-c. szerinti elévülési idő alkalmazandó, mert az elévülést félbeszakítja ugyan az elismerés, azonban az elismeréstől újra kezdődik az elévülés és elévül az igény, ha az elismeréstől a kereset beadásáig 3 évnél hosszab idő telt el.

Általában az elévülési idő kezdete a-

zon időponttól számít, amikor a jogilag való érvényesítés lehetősége megnyílik. A kötelem létesítésével kezdődik az elévülés akkor, ha a kötelemben nincs feltétel vagy időkikötés, - különben pedig a bírói érvényesítés lehetősége a lejáráthoz igazodik, tehát ettől számít az elévülés is, vagyis nem szükséges, hogy az adós késedelembe kerüljön, ami a megintéstől számítana csupán.

Felmondástól függő esedékességnél a felmondási idő eltelte a kezdőpont, feltéve, hogy a felmondás valóban megtörtént; ha ez nem történt volna meg, akkor természetesen az elévülés nem kezdődhet meg, de ez arra vezethetne, hogy a felmondás nemgyakorlása által a hitelező az elévülés megindulását illuzóriussá tehetné, ezért jogrendünk értelmében ilyenkor felmondottnak kell tekinteni a követelést azon időpontban, melyben a hitelező azt felmondhatta volna.

A kötelem tartalmával ellentétes magatartást kell számítani az elévülési idő megindulását illetően abban az esetben, ha

nemtevésben álló kötelelem megszegéséből eredő követelés elévüléséről van szó.

A kirogás alakjában érvényesített csődmegtámadási jog elévülési ideje azon naptól kezdődik, melyen a csődtömeggondok a megtámadott jogügyletről vagy cselekményről tudomást szerzett.

A közhatóságnál elhelyezett letét elévülése a P.H.T. 473.sz. értelmében nem kezdődik meg addig, amíg a hatóság ezt mint letétet kezeli.

Érdekesen állapítja meg az elévülés kezdeti időpontját a P.H.T. 193-ban foglalt határozat, ugyanis eszerint, ha a munkaadó a testi sérülést szenvedett munkását továbbra is alkalmazza csökkent munkaképességének megfelelő keresménynél magasabb javadalommal és így a sérültnek munkaképessége csökkenéséért az ellenértéket kiszolgáltatja, akkor a munkaadóval szembeni kártérítési kereseti jog elévülése csak akkor kezdődik, amikor a munkaadó ezt az alkalmazottat elbocsátja.

Nem elegendő az elévülés és elbirtok-

lás közti különbséget pontosan megállapítani és kifejezésre juttatni, hanem ki kellett terjeszkedni a záros határidő és az elévülés közti különbségre is, vagy másszóval a jogvesztő határidőre, vagy praecusiv határidőre, mely fogalmilag közelebb áll az elévüléshez, mint az elbirtoklás, mert ennél az előre meghatározott határidőnek a letelése a jog fennállását és érvényesítési lehetőségét feltétlenül megszünteti.

A legfontosabb különbség az elévülés és praecusiv terminus között az, hogy a határidő letelése mindig hivatalból veendő figyelembe, hanem perbeli kifogásként lehet felhozni és a határidőnél nincs szünetelés és félbeszakítás.

A különbségre elég nehezen jött rá a jogásztársadalom, de azért már a római jogászok ismerték azokat az igényeket, amelyek a törvényben előírt idő eltelte után ipso iure megszűntek és ezeket elválasztották azoktól a perpetuae actiones-nek nevezett keresetektől, melyek csak ope exceptionis vesz-

tik el érvényesítési lehetőségüket.

A gyakorlati jogászok eleinte azt az álláspontot foglalták el, hogy az ope exceptionis elévült kereseteknél lehetséges a keresettség iránti megegyezés, viszont a másikonál ez kizárt. Későbbben egyesek azt mondták, hogy az elévülés a jognak nemgyakorlása, ez a legfontosabb körülmény és csak másodszorban fontos tény az idő, - ezzel szemben a záros határidőnél az időfolyás a legfontosabb, mert ezen idő alatt a jogot érvényesíteni kell, s a jog nemgyakorlása csak másodszorban bír jelentőséggel.

Létrejött olyan nézet is, mely szerint a praeclusiv terminushoz kötött jog esetében a jog megszűnését nem kívülről ható ok idézi elő, hanem azon jognak egyik tulajdonsága. Ez a tulajdonság abban áll, hogy a terminust követően a jogosítvány elhal, tehát a jognak élettartama a törvényben megállapított időtartam. A jognak kimulása az időfolyam által és annak során következik be, - viszont az elévülés esetében a jogrend a jogosított-

ra bizza azt, hogy mikor kívánja jogát érvényesíteni, az időmulás tehát nem jelent veszélyt a jogra nézve, mert nincs jogrendbeli korlátozása a jog életének, mert a jogot létesítő tény hatása korlátlan, hanem a jognak hatálytalanságához oly tény szükséges, melyet a jogrend azzal a hatással ruház fel, hogy a jogot érvényesíthetetlené teszi.

Ebből az okoskodásból további logikai következmények állnak elő.

Igy különösen az, hogy más az igények nemgyakorlása és más a jogosítottnak passzív magatartása. Az elévülésnél ezek szerint nem helyes feltüntetni a jogmegszűnés okául a nemgyakorlást, hanem itt a jognak a megszűnését a jogosított negatív magatartása okozza, vagyis azon magatartás, hogy nem végezte el azokat a ténykedéseket, melyeket a jogrend megkövetel az elévülés félbeszakításához.

Az elévülés nem időbeli korlátja a jog létesítésének, hanem csupán a jogosított jogszüntető magatartásának mértéke, - ugyanis vannak oly jogok, melyek egyszeri használattal

nem merülnek ki, ezek elévülésének megszakításához elegendő az egyszeri gyakorlás és már ezáltal az elévülési idő letelezése megakadályozza a jog érvényesíthetlenségét, így életjáradékra való jognál az egyszeri gyakorlás megakadályozza az elévülést. Az egyszeri gyakorlás által megszűnő jogoknál a helyzet az, hogy ha két ilyen egyszeri használat által megszemmisülő jogot veszünk szemügyre és ezek egyikére a záros határidőt, a másikára pedig az elévülést vesszük alapul, akkor elévülés esetén megszűnik a joggyakorlás esetén a gyakorlás miatt, nemgyakorlás esetén pedig a nemgyakorlás miatt, - záros határidőnél az eset ugyanaz, tehát az egyszeri gyakorlás által megszűnő jogoknál akár elévülést veszünk akár praecclusiv terminust, ezek az idő után mindenképp megszűnnek. A megszűnés tekintetében nem lehet különbséget tenni elévülés és záros határidő között, vagyis itt úgy is lehet fogalmazni a dolgot, hogy az ilyen jogok élettartama az elévülési idő és ez az élettartam csak azáltal hosz-

szabítható meg, hogy a jogosított oly ténykedést visz végbe, mely által az elévülést megszakítja.

Igy helyesnek tünik fel azon okoskodás, hogy az elévüléshez a jogosított passzív magatartása szükséges, melynél fogva nem teljesíti a jogrend által előirt ténykedéseket, vagyis az elévüléshez a jogosítottnak teljes passzivitása szükséges, - viszont a jogvesztő határidőnél nemgyakorlásra van szükség és így a tétlenség az oka a jog megszűnésének. Ez az okoskodás természetesen elítéli az eddigit és erőltetettnek mondja, holott a kifejtettek alapján éppen ezen fejtegetés érződik némileg erőszakosnak, ámbár előfordul a jogrendben olyan eset is, melynél az elévülés és a jogvesztő határidő nagyon közel állnak egymáshoz. Így van ez a váltónál, ezért sietnek egyesek a váltóelévülést példaként felhozni okoskodásuk igazolására, azt mondván, hogy a váltóelévülés nem elévülés, hanem egy időhöz kötött jognak az idő elteltével való elenyészése.

Azt a felfogást lehet inkább helyeselni, mely a váltoelévülést valóságos elévülésnek tekinti, jóllehet a rendes magánjogi elévüléstől némi eltérést mutat, mert ezen jognak megszűnése is a jogosított nemtevésének, hallgatásának következménye és nem valamely oly körülménynek, mely szerint a váltóban inkorporált jog születési gyengességben szenved, melynek következménye az, hogy bizonyos idő elteltével elhal.

A jogrend nem ad segédkezet a szerencsejátékból származó u.n. követelés érvényesítésére. Ebben az álláspontban az erkölcsi követelmény érvényesülését észlelhetjük, de az erkölcs kívánja azt is, hogy a megtörtént fizetést ne lehessen visszakövetelni. Így a játék ennyiben jogi tényállást képez.

Más a helyzet az elévült tartozásnál, mert ezt ki kell fizetni, az adósnak csak az módja van az elévülésre hivatkozni, de a tartozás fennáll, s a tartozásnak régi volta nem szünteti meg a tartozást.

Az elévülés csak a becsületes emberen

akár segíteni, aki kötelezettségének már eleget tett és méltányosan nem követelhető, hogy bizonyítékait az elévülési határidőn túl is együtt tartsa. Abban az esetben, ha az adós tartozását nem fizette ki, akkor megmarad az a szabály, hogy azt ki kell fizetni, csak a kereseti lehetőség szűnik meg vele szemben.

Ezek mutatják, hogy az elévülés erkölcsi jellegű, méltányossági szempontokat érvényesítő intézmény, melyet elsősorban a kecsületes ember részére kell megadni. Az elévülés által az obligatio naturalissá válik, tehát hasonlítani fog a játékos adósságához, melyet keletkezésétől, születésétől kezdve nem lehet kereset által érvényesíteni, mégis a játékos adóssága és az elévülés által naturalissá vált tartozás között különbség mutatkozik a kötelezettség erkölcsi viszonylata szempontjából.

Harmadik fejezet.

Nem évülnek el a személyi vagy családi viszonyból folyó követelések, ha céljuk az, hogy a jogosult a jognak megfelelő állapotot a jövőre nézve állítsa helyre, mert ilyenkor a joggal addig ellenkező állapotnak megváltoztatása forog szóban, illetőleg annak megújulása, ezen kívül erkölcsi okok is kívánják, hogy az ilyen követelések ne évüljenek el és hogy az elévülés megse kezdődhessek, amíg a jogellenes helyzet fennáll.

Az elévülés nyugszik, míg érvényesítésének akadálya van. Akadály esetén esetleg meg sem kezdődik az elévülés, vagy ha már megkezdődött volna, akkor az elévülés idejébe az ilyen időt nem lehet beszámítani. Így az elévülés nyugvása áll fenn erőhatalom idején, a jogszolgáltatás szünetelésének időtartama alatt, törvényes és a nitelező által

adott halasztás alatt, csőd alatt a bejelentés és a hitelező által adott halasztás alatt, csőd alatt a bejelentés alá eső igények tekintetében az adós elleni per és végrehajtás tartama alatt a megajándékozott elleni követelés kamatára nézve, - ha a hitelező háborus katonai szolgálatot teljesít, vagy pedig hadifogságban van. A teljesítésre adott halasztásnak nem az a célja, hogy az elévülési idő kitolódjék, vagy esetleg a teljes elévülési idő leteljék, hanem csupán azt a célt szolgálja, hogy ideje legyen az adósnak a teljesítésre.

A magyar jogrend csak jóhiszeműség feltételezésével fűzi az elévülési idő nyugvását a halasztáshoz, éppúgy, mint akkor, ha az adós oly kifogásokat hoz fel, melyek által elodázza a teljesítést. Éppen ezért késlelteti ugyanis a kifogás a követelés érvényesítését, de csak akkor, ha a hitelező azt nem képes elhárítani.

Nyugszik az elévülés akkor is, ha kis-korú, gondnokolt hitelezőről van szó, mert

ilyennel szemben az elévülési idő csak az önjoguságtól számít, ha a követelésre nézve az érdekelt összeütközésbe kerül a törvényes képviselő érdekével és így nem képviselheti. Végül nyugszik az egyezségi tárgyalások és azon idő alatt, míg az adós a hitelezőt abban a hitben tartja, hogy eleget tesz tartozásának, amire példaként felhoztuk azt az esetet, midőn a munkaadó csökkent munkaképességű alkalmazottját nem bocsátja el azonnal a szolgálatából.

Félbeszakítja az elévülést a kötelezettség elismerése, - akár a perben történik az elismerés, akár peren kívül, akár kifejezetten, akár hallgatólagosan. Utóbbira példa a részfizetés, kezes állítása, vagy kamatfizetés. Nem szakítja félbe a felek tárgyalása az igény rendezése céljából, helyesebben csak akkor szakítja meg, ha a követelés egy része per alatt áll és a per során egyezkednek az egész követelés felől a felek.

Az elismerésnek a hitelezővel szemben kell megtörténnie, hogy az elévülést félbe-

szakítsa.

Félbeszakad az elévülés a perindítás által, vagy az ezzel egyenértékű első lépéssel, mint amilyen a fizetési meghagyás kibocsátása, vagy beszámítási kifogás emelése, csődben való bejelentés, végrehajtás, stb.

A keresetindítás csak azon személy ellen szakítja félbe az elévülést, aki ellen indították, s az elévülés félbeszakadása csak akkor áll elő, ha a per sikeresen végződik. Eszerint a kereset elutasítása esetén nem szakad félbe az elévülés, viszont, ha a per csak újrafelvétel esetén vezet sikerre, akkor az alapper megindításának idejére nyúlik vissza a félbeszakítási idő, vagyis ez az alapper megindításától számítódik.

A per szünetelésére nézve azt kell még megemlítenünk, hogy abban az esetben, ha a bíróság a keresetet illetéktelenség miatt utasítaná el és a jogosult 30 nap alatt az illetékes bírósághoz fordul, akkor ennek oly hatálya van, mintha azonnal az illetékes bírósághoz fordult volna.

Szabályt képez, hogy a per a lerölytatás elmulasztása miatt 3 év alatt megszűnik, ez azonban nem zárja ki azt, hogy a jogosult az elévülési időn belül új pert indítson vagy a megszünt pert kérvény útján új életre keltse; ilyenkor a kamat csak ezen aktusok egyikének napjától kezdve ítélhető meg.

A per megindítása az elévülést félbeszakítja, tekintet nélkül a per kimenetelére, - ámde a birői gyakorlat behatóbb vizsgálata arra enged következtetni, hogy mégis az ítélettel való befejezésen van a hangsúly, s az eljárás szüneteléséhez fűzött hatás is abban a reményben jut kifejezésre, hogy a kedvező ítélet mégis elérkezik.

Említettkük, hogy az elévülést a bíróság nem hivatalból állapítja meg, hanem csupán kifogás alapján /: magánjogi kifogás :/ veszi figyelembe, - mégis ilyen esetben, amikor a követelés elévültnek látszik: a bíróság nem fog fizetési meghagyást kibocsátani, biztosítási végrehajtást vagy zárlatot el-

rendelni, tehát nem fog adós érdekeibe közvetlenül erősen belenyulni az adós meghallgatása nélkül.

Az elévülést az alperes köteles bizonyítani, viszont a nyugvást, vagy félbeszakítást a felperes.-

Felhasznált forrásmunkák:

- 1./ Fenérváry J.: Magyar magánjog kistükre.
Bp. 1932. V. kiad.-
- 2./ Grosschmied B.: Fejezetek kötetelmi jogunk
köréből. Bp. 1901. II. k.-
- 3./ Kolosváry B.: Magánjog. Bp. 1930. III. k.-
- 4./ Suhayda J.: A magyar polgári anyagi magán-
jog rendszere. Budán, 1867.
III. kiad.-
- 5./ Szladits K.: A magyar magánjog vázlata.
Bpest. 1935. IV. kiad.-
- 6./ Wenzel G.: A magyar és erdélyi magánjog
rendszere. Budán, 1863. III.k.-
- 7./ Zachár Gy.: A magyar magánjog alaptanai.
Bpest. 1928. IV. kiad.-